



گونه شناسی مسکن روستایی استان رنجان

تالیف:

مهندس مهدی پهلوانی

کارشناس ارشد مهندسی معماری دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

سوشال	پهلوانی، مهدی، ۱۳۵۳-
عنوان و نام پدیدآور	گونه شناسی مسکن روستایی استان زنجان/مؤلف مهدی پهلوانی
مشخصات نشر	تهران: فرهنگ نو؛ مشکوه، ۱۳۹۰.
ملاحظات ظاهری	۲۷۲ ص.؛ مصور، جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۵۹۳۹-۱۷-۱
وضعیت فهرست نویسی	فهرست شده
موضوع	مسکن روستایی - ایران - زنجان
رده بندی کنگره	۱۳۹۰ پ ۱۲ الف / ۷۵۶۶ NA
رده بندی دیویی	۷۱۱.۵۸۸.۵۵۳۴
شماره کتابشناسی ملی	۲۵۴۴۲۲



مؤلف: مهدی پهلوانی

صفحه آرایی: مهندس علیرضا نام آور

چاپ اول: ۱۳۹۱

لیتوگرافی و چاپ: بویش

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۶۰۰ تومان

تهران - خیابان انقلاب - دروازه دولت - پلاک ۵۹۰ طبقه ۴ واحد ۱۰

تلفن: ۶۶۳۴۲۰۱۱

تهران - خیابان انقلاب - روبروی دانشگاه تهران - پاساژ فروزنده - پلاک ۱۱۵

تلفن: ۶۶۹۷۷۹۸۶

فهرست مطالب

ردیف	عنوان	صفحه
۱.	مقدمه	۹
فصل اول:	روند اجرای پروژه گونه شناسی مسکن روستایی در استان زنجان	۱۳
۱-۱.	مقدمه	۱۳
۱-۲.	مبانی نظری گونه شناسی و تدوین احکام و ضوابط و ارائه الگوهای مسکن روستایی	۱۴
۱-۳.	الگوی نظری و روش شناسی مطالعات	۱۷
۱-۴.	نگرش به گونه شناسی مسکن روستایی - ادبیات گونه شناسی	۲۲
۱-۵.	گونه شناسی مسکن روستایی شمال عراق	۲۴
۱-۶.	معرفی و شناسایی انواع گونه های مسکن	۲۹
فصل دوم:	مطالعات توصیفی استان زنجان معرفی نمونه های مطالعاتی	۳۳
۱-۲.	موقعیت جغرافیایی استان	۳۳
۲-۲.	تقسیمات سیاسی و اداری استان	۳۴
۳-۲.	جغرافیای انسانی استان	۳۸
۴-۲.	جغرافیای طبیعی استان	۴۸
۵-۲.	اقلیم استان زنجان	۵۱
۶-۲.	آب و هوای استان زنجان	۵۲
۷-۲.	بادها	۵۴
۸-۲.	بارندگی	۵۴

الگوهای مسکن نوین روستایی نمی توان باز یافت. از جمله ویژگیهای دیگر مساکن روستایی خود بندگی است. این خصیصه بصورت تأمین مصالح ساختمانی از محل تجلی می یابد و دارای پیامدهای کاملاً اقتصادی است. این پیامدها را می توان در کاهش قیمت مصالح ساختمانی، استفاده بهینه از مصالح موجود مشاهده کرد. در مساکن جدید روستایی مصالح عمدتاً از شهرها به نواحی روستایی منتقل می شود. روستایی برای اتباع این مصالح، ضمن پرداخت قیمت مصالح باید کرایه حمل را نیز بپردازد، که به دلیل بعد مسافت رقم قابل توجهی را در پی دارد. از پیامدهای دیگر عدم انطباق مساکن جدید با شرایط مکانی، افزایش مصرف گرایی است. نیاز به سرمایش در تابستان و گرمایش در زمستان در نواحی مختلف کشور بدلیل رواج گونه های همسان در نواحی مختلف کشور هزینه ای را بر خانوار کم درآورد وارد می سازد. هزینه شامل خرید وسایل تبدیل کننده و همچنین تأمین انرژی مورد نیاز آنها است که بصورت مداوم به هزینه های خانوار روستایی تحمیل می شود. خانه روستایی تحت تأثیر شرایط اجتماعی و فرهنگی حاکم بر جوامع روستایی و براساس خواسته ها و نیازهای ساکنان آن شکل گرفته است. عوامل مختلفی از شرایط محیطی و طبیعی گرفته تا عوامل فنی و مهندسی بر فرم و کالبد آن مؤثر هستند. مسکن روستایی خود بخشی از فضاهای خانه روستایی است که در آن علاوه بر سکونت، پرورش دام و طیور، نگهداری و انبار فرآورده های کشاورزی، تهیه صنایع دستی و فرآورده های مصرفی انجام می شود. هر بخش از این خانه و هر یک از اجزای آن و همچنین سازه و مصالح بکار گرفته شده پیامد نیازها و انتظاراتی بوده است که اهالی هر منطقه از فضای زندگی خود داشته اند.

فصل اول

روند اجرای پروژه گونه شناسی مسکن روستائی در استان زنجان

۱-۱- مقدمه

فرآیند شناخت الگوی مسکن روستائی عبارت است از شناخت، نمونه گیری، منطقه بندی، دسته بندی نمونه ها و گونه های اصلی و رابع واحد مسکونی بر حسب مناطق مختلف، نحوه شکل گیری و روند تغییرات مسکن، شناخت اجزاء و عناصر متشکله واحد مسکونی تحت تاثیر عوامل خاص جغرافیائی و محیطی و شناخت مصالحی که محیط جهت ساخت و ساز در اختیار روستائیان قرار می دهد. برای بررسی گونه شناسی مسکن روستائی در استان زنجان باید به سرمنشاء عوامل سازنده و تاثیر گذار بر معماری آن دست یافت. عواملی که بر معماری بومی هر منطقه تاثیر گذاشته اند شامل اقلیم، فرهنگ، طرز معیشت و مصالح بوم آورد منطقه می باشد. یکی از این دسته عوامل تاثیر گذار مسائل متناظر با اقلیم منطقه است و تدابیری که بومیان آن منطقه با توجه به تاثیر عوامل اقلیمی به تدریج حسب تجربه در معماری ساختمانهای بومی خود آن را لحاظ نموده اند، طراحی و ساخت مسکن روستائی برای هر منطقه ای بدون در نظر گرفتن عوامل اقلیمی موثر بر معماری آن منطقه اشتباهی بسیار بزرگ است. عامل بعدی فرهنگ و اعتقادات آن منطقه است که بر معماری آن تاثیر گذار می باشد و باید در طراحی معماری ساختمانها و در مراحل اجرایی مدنظر قرار گیرد. عامل مهم بعدی، طرز معیشت افراد ساکن در هر منطقه می باشد که متناسب با طرز معیشت، طرز زندگی افراد نیز تغییر می نماید، بعنوان مثال طرز زندگی یک فرد دامدار با فرد کشاورز و باغدار با هم متفاوت خواهد بود. عامل مهم بعدی مصالح بوم آورد است که متناسب با مصالح و منابع طبیعی در دسترس در هر منطقه در نحوه معماری تاثیر می گذارد که در این

مجموعه به شرح زیر گونه های مسکن روستائی استان زنجان مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. تنوع شرایط اقلیمی و آب و هوائی، عوامل اجتماعی، اقتصادی، شرایط و چگونگی محل استقرار بنا، آداب و رسوم و سنن عرفی و مذهبی منطقه و حتی بسیاری از عوامل متغیر های خرد و موضعی نظیر شغل و حرفه، توانائی مالی رئیس خانوار، زمان ساخت و... در شکل گیری مسکن روستائی بسیار موثر است. بطوریکه متغیر در هر یک از متغیر های یاد شده، اشکال متفاوتی از مسکن را بوجود می آورد که علیرغم اختلافات جزئی، تفاوت های قابل تاملی از نظر عملکردی، دسترسیها و ترکیب اجزاء متشکله آن چشم می خورد. مسلم است که در این میان مشمولیت و فراگیری نمونه ها از نظر تبیین یک گونه با تیپ اهمیت بسزائی دارد. بنابراین آن گروه از واحد های مسکونی بعنوان الگوی مسکن یا گونه متعارف انتخاب خواهند شد که در بین نمونه ها بیشترین فراوانی را داشته باشد.

۱-۲. مبانی نظری گونه شناسی و تدوین احکام و ضوابط و ارائه الگوهای مسکن روستائی

در کشور ما ایران، بر اساس آخرین سرشماری رسمی کشور (مرکز آمار ایران ۱۳۷۵) حدود ۳۸٪ از جمعیت، در مناطق روستائی ساکن هستند که نشان از بافت نیمه روستائی کشور دارد. این آمار نشان دهنده آن است که متناسب با همین نسبت، معماری روستائی در کشور وجود دارد. معماری که برخاسته از نیازهای مادی و معنوی انسان روستائی بوده و تطابق کامل با بوم، فرهنگ، معیشت و تولید نکوین یافته است. در حقیقت مسکن و معماری روستائی گونه ای از بیان ارزشهای متغیر مادی و شیوه زندگی انسان روستائی است که در راستای پاسخگویی به همه نیاز ها و با آگاهی کامل به آنها توسط خود روستائیان در گذر زمان طراحی و اجرا شده است. اگر چه این معماری دارای ویژگیهای با ارزش معمارانه همچون سادگی، زیبایی، تطابق کامل با محیط و عملکرد، استفاده از مصالح بومی و... می باشد، اما از کاستیهایی همچون کیفیت نازل اجرایی و سازه ای،